

Συνεχίζοντας την περιήγηση του Κ. Ι. Δραγούμη, στα χωριά της Βοιωτίας, το 1872-1873, λόγω και της δυσκολίας πρόσβασης φιλιστόρων της περιοχής, σε πηγές και αρχεία, που απόκεινται σε Βιβλιοθήκες, θα αναρτήσω, τα πιο ενδιαφέροντα σημεία, των Περιηγητικών του Αναμνήσεων. (τηρείται η γραφή του κειμένου)

Η μέχρι Αραχώβης ατραπός, ανάντης και απότομη επί των υπωρείων του Παρνασσού είναι επίπονος προς πορείαν και δι' έν νυκτί, απεφάσισα να διανυκτερεύσωμεν παρά το Ζεμνόν αφού πρότερον άψωμεν πυράς πέριξ. Η νύξ ην θαυμάσια, ως εκ της νηνεμίας και μόνη η παγερά ατμόσφαιρα, καθίστα την διαμονήν οχληράν, αλλά είμεθα εφωδιασμένοι, δια χλαιών και αι πυρραί καθίστων, την ατμόσφαιραν ήπιον ψυχράν. Επί πρίνου πυκνοτάτου ερρίφθην και παρεδόθην, εις ύπνον όχι δυσάρεστον. Το άρωμα του πρίνου, αι σελλαγιζουσαι πυρραί αι εκ των καιομένων πρίνων, η φωνή του βύου (μούφου), του κυκινόρου τούτου ππνου, με εβαυκάλιζον, τρόπον τινά και καθίστων ήπιον αισθητή την από του υπαίθρου ύπνου τικτομένην δυσφορίαν. Βαθέως όρθρου, παρεκάλουν να γίνην έγερσις και αφού, πρότερον ερροφήσαμεν, κύαθον καφέ και εφάγομεν, άρτου τεμάχια πολλά, αναβάντες των ημιόνων, οδηγούμεθα δια των ατραπών, προς την ωραιάν κωμόπολιν της Αραχώβης, όπου εφθάσαμεν μετά παρέλευσιν τριών ωρών. Όταν δε ο Ηλέτριών Υπερίων, (ο ακτινοβόλος ήλιος), εφάνη εις τας κορυφάς των οικιών, της ωραιάς κωμοπόλεως, ημεις διεσχίζομεν τας οδούς της, χαίροντες και επάτομεν τας κορυφάς του Παρνασσού, όπου εγγύς του, των Δελφών μαντείου του Απόλλωνος, εύρηται. Η Αραχώβα ωκοδομηται, επί τινός του Παρνασσού κλιτύος και κατοικείται, υπό πεντακισχιλίων περίπου ψυχών. Οι κάτοικοι κύριον πόρον, έχουσιν τον καρπόν της ελιάς και το εξ αυτών εκθλιβόμενον έλαιον μα και τον οίνον, όν παράγουσιν εκ των ωραιών αμπελώνων. Οι κάτοικοι της Αραχώβης, έχουσιν αναστήματα υψηλά, άνδρες τε και γυναίκες, αι δε γυναίκες φημίζονται δια την καλλονήν των. Το διάζωμα (μπροστέλλα), ο φέρουν αι γυναίκες, τον μεν των εγγάμων εστιν ερυθρούν, το δε των αγάμων ερυθρούν διπνησμένον δια πλεκτών κεντημάτων ποικιλοχρωμων, το δε των χηρών μέλανος χρώματος. Αι κόμαι των γυναικών, είνε πλούσιαι και πάσαι αι γυναίκες είνε ευπλόκαμοι. Εν γένει, αι γυναίκες της Αραχώβης είνε φαιδραί και χαρίεσαι και αυστηρών άμα πθών.

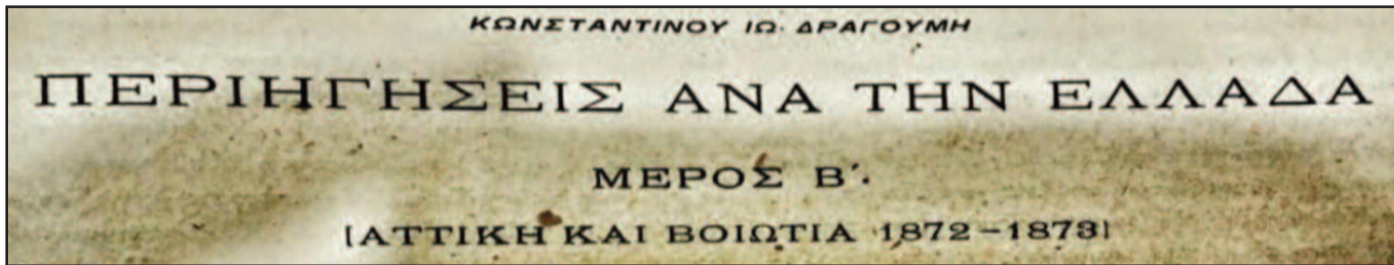
Παρέμεινα εν Αραχώβη επί πολλάς ημέραις ίνα περαιώσω τας ανακρίσεις και κατοπίην, επειδή η απόστασις του εν Φωκίδι μαντείου των Δελφών, από της Αραχώβης είνε σύντομος, απεφάσισα να επισκεφθώ αυτό και να θαυμάσω, τον ναόν του Απόλλωνος, εις όν ην αναγεγραμμένον το «γνώθι σ' αυτόν» και το «μηδέν άγαν». Οι σοφοί Έλληνες, εκ μεν Ιωνίας Θαλής μεν Μιλήσιος και Βίας Πρινεύς, Αιο-

Υπαίθριος χορός στο Κασοτρί (Δελφοί) - Φωτό: Α. Χατζημηχάλη, Ελληνική λαϊκή φορεσιά.

ΑΡΑΧΩΒΑ ΔΕΛΦΟΙ ΔΑΥΛΕΙΑ

Γράφει ο Παν. Γεωρ. Δημάκης, Ιστορικός Σύμβουλος Δήμου Λοκρών - E-mail: pgdimakis@gmail.com

Η παλιά λαμπρή νυφική φορεσιά Αραχώβας. (Αγγελική Χατζημηχάλη, Ελληνική λαϊκή φορεσιά).

λέων δε των εν Λέσβω Πιπτακός Μιτυληναίος, εκ δε Δωριέων των εν Ασία Κλεόβουλος ο Λίνδιος και Σόλων τε Αθηναίος και Σπαρτιάτης Χίλων. Ο δε έβδομος Πλάτων ο Αρίστωνος, αντί Περιάνδρου του Κυψέλου Μύσωνα, κατείλοχε τον Χηνέα. Ούτως, αφικόμενος εις Δελφούς, ανέθεσεν τω Απόλλωνι τα αδόμενα Γνώθι σαυτόν και Μηδέν άγαν, ως ιστορεί ο Πausanias εις τα «Φωκικά» Liber X§ XXIV, γράφων επί λέξεισιν «εν δε τω προνάω τω εν Δελφοίς γεγραμμένα εστιν οφελήματα ανθρώποις ές βίον, εγράφη δε υπό ανδρών ούς γενέσθαι σοφούς λέγουσιν Έλληνες»

Από Αραχώβης αναχωρήσας, τη πρωία έφιππος, επορεύθην όδόν όχι ανώμαλον και χαλεπήν, αλλά ομαλήν μεν, προ πάντων ως λέγομεν σήμερα, ανηφορικήν. Βράχοι υψηλοί και αποτομώτατοι, υψούνηται, δεξιά τω αναβαίνοντι την ατραπόν και λίθοι ογκώδεις, πρόκεινται τη ατραπώ πολλαχού, αποσπασθέντες και κατακυλισθέντες εν των τού Παρνασσού βράχων υπό σεισμών ισχυρών και ολεθρίων, επισυμβάντων εν Φωκίδι κατά το έτος 1871. Ευρίσκομαι προ του μαντείου του Απόλλωνος και ενθυμούμαι το αρχαιότατον ότι Γής, είναι το χρησπίριον και υπό της Γης ότι ετάχθη, πρόμαντις η Δάφνης, ήτις είναι των περί τού όρους νυμφών. Λέγουσι δε, το αρχαιότατον κατεσκευάσθη εκ δάφνης, ότι δε εκομήθησαν οι κλάδοι, από της δάφνης της εν Τέμπεσι. Κατά δεύτερον λόγον λέγουσιν οι Δελφοί, ότι ο ναός εγένετο υπό μελισσών, από του τε κήρου των μελισσών και εκ πετρών. Λέγεται δε και έτερος λόγος, ότι τον ναόν τον κατεσκεύασε ανήρ Δελφός, όστις ονομάζετο Πτεράς και ως εκ τούτου του οικοδομήσαντος τον ναόν, έλαβεν ούτος και το όνομα του Πτερά. Ότε δε Pausanias ο περιηγητής, επισκέφη τους Δελφούς, αναφέρει ότι, «την δ' εφ ημών τω θεώ ωκοδομησαν από των ιερών οι Αμφικτυονες χρημάτων, αρχιτέκτων δε τις Σπινθαρος εγένετο αυτού μεν Κορίνθιος...» (Pausanias, «Ελληνικά», X, 5,13)

Και ταύτα μεν πανθ' όσα φέρονται περί του μαντείου τού Απόλλωνος και περί τού τρόπου της κατασκευής αυτού και του αρχιτέκτονος, εγώ δε συναντώ ευθύς ως καταφθάνω επί του ιερού τόπου και ορώ πηγήν κατά τα δεξιά και ύπερθεν αυτής αναβαθμίδας λελαξευμένης επί τού βράχου, διπκούσας δε μέχρι ανοίγματος μεγάλου, ού εις το άκρον χαινει βάραθρον και ούτινος, ύπερθεν λέγεται ότι έκειτο ο Τρίπους, επί τού οποίου αναβαίνου ο Πύθιος Απόλλων εμαντεύετο τούς λοζούς εκείνουσ χρησμούς, οίπινες και εζητούντο συχνότατα. Επί τού βράχου αυτού εύρον διάφορα άνθη άγρια, ύν μεταξύ και ανωμώνην. Τα άνθη ταύτα φυλάσσονται επιμελώς και ευλαβώς υπό φιλιτάτης μοι αυταδέλφης. Καταβαίνω τας αναβαθμίδας και προχωρώ. Ευρίσκομαι απέναντι χώρου ευρέως ούτινος εις τας παρειάς ή κάλλιον τας πλευράς, εκ λίθου μαρμαρίου κατασκευασμένας ορώ μυριάδας επιγραφών. Ο χώρος ούτος εις το εμβεδόν περιέχει ποικίλλα γεωμετρικά. Το σύνολον του χώρου με βεβαιοί ο εξηγητής ότι ην το μαντείου ή ο ναός του Απόλλωνος. Ο μέγας αρχαιολόγος Μύλλερος, αναγινώσκων τας επιγραφάς ταύτας προ πολλών δεκαετηρίδων και εκτεθειμένος εις την επίδρασιν των καυστικών ακτίνων του πλίου προσεβλήθη ο τάλας υπό τύφου και υποκύψας εις την νόσον απέθανεν, ο δε τάφος αυτού εύρηται επί του Κολωνού, δεξιά τω βαίνοντι εις την Κολοκυνθούν. Οι Δελφοί επί των οποίων ευρίσκετο το χωριόν Κασοτρί ερειπωθέν υπό του σεισμού ός έσεισε την Φωκίδα εν έτει 1871 ανωκοδομήθησαν διά καλύβων εκ ξύλου, εις μίαν των οποί-

Ερυθρομορφος κυλικας 5ου αι. π.κ. (Μουσείον Λούβρου)

Η Προκνη κρατώντας από τα δύο χέρια το γυιο της Ιτω, παρακολουθεί την αδελφή της Φιλομήλα, να της εξιστορεί με χειρονομίες τα έργα του Τηρέα.

τιζουσα σχήμα ωσειδές. Είνε δε βαρύτιμος η τοιάυτη λεπίς. Παραλείπω να διηγηθώ, πανθ' όσα μετριοφρονέστατα, μοί αφηγήθη ο Φράγγος περί τού Έλληνικού αγώνος. Ο Φράγγος, γενναίος πολεμιστής, ην αναστήματος μετρίου και ειχε φωνήν γυναικώδη, ην δε πατήρ επιστήμονος ικανού, επαγγελομένου τον ιατρόν εις Αμφισσαν και τιμωμένου παρά των συμπολιτών του. Δι' Αραχώβης επιστρέφων εκ Δελφών και κατερχόμενος τας υπωρείας του Παρνασσού μετέβαινον εις χωριόν Δαύλια του Δήμου Διοτόμου, χωρίου μικρού, ούτινος αι λιθόκτιστοι οικίαι εισίν αραιώς οικοδομημένα. Το χωριόν είνε η αρχαία Δαυλις περί ής ο Pausanias λέγει «Οι δε ενταύθα άνθρωποι πλήθος μεν εισίν ού πολλοί, μεγέθει δε και αλκή και εις εμέ έτι δοκιμώτατοι Φωκέων.» («Φωκικά», Liber X) Ενταύθα εν τη Δαυλιδι διηγείται ο αυτός Pausanias «παραθείναι τω Τηρεί τον παίδα αι γυναίκες λέγονται και ανθρώποις των επί τραπέζη μισμάτων τούτων ήρξεν. Ο δε έποψ εις όν έχει λόγον τον Τηρέα αλλαγήναι, ούτος ο όρνις, μέγεθος μεν ολίγον εστιν, υπέρ όρνυγα, επί τη κεφαλή δε τα πτερά εις λόφον σχήμα εζήρται». (Pausanias «Φωκικά» X, IV Θαυμάσαι δε άζιον, ότι εν τη γή ταύτη, χελιδόνες ούτε τίκτουσιν, ούτε εκλείπουσι δε τα ωά, ούδ' άν αρχαί προς οικήματος ορόφω νεοσίαν χελιδών ποιήσαιτο. Λέγουσι δε οι Φωκείς ως τη Φιλομήλα και όρνιθι ούση Τηρέως δείμα και της πατρίδος έπεστι τής Τηρέως.» Περί της αλκής των κατοίκων της Δαυλίδος, εγενόμην αυτόπτης μάρτυς ότε αποσπασμα στρατιωτικόν εκλείσην υπό των Δαυλιέων, εντός οικήματος πολιορκηθέν και ηνγακώσθη, ίνα σωθή υπό της επαπειλούσης καταστροφής να προβή εις συνθηκολόγησιν.

Ερείπια στη Δαυλία.

Σημ 1 Σχολιάζοντας την φράση του Δραγούμη. ...επί πρίνου...ερρίφθην και παρεδόθην...δεν θα παραλείψουμε να εγκωμιάσουμε, την σπάνια περιγραφή αυτή, μιάς πρακτικής των ποιμένων του Παρνασσού, τις βροχερές χειμωνιάτικες ημέρες, όπου επέλεγαν ένα κομποφυραρο η ένα πυκνό όστρο, για να ξαπλώσουν διπλώνοντας την γιδοκαπα, που ο Δραγούμης αποκαλεί χλαινη, με τρόπο που ονομαζόταν "ραφ'τκουζ", ώστε σε ύψος από το έδαφος, λόγω της φυτικής σκληρής μάζας, να αποφεύγουν την υγρασία και τα νερά, αφού οι γιδοκαπες ήσαν αδιάβροχες, όχι για όλο το σώμα βέβαια. Πράγματι όποιος έχει κατακλιθεί κατάκοπος έτσι, θα θυμάται εφ' όρου ζωής την αξεχαστη στιγμή, με την μυρωδιά τού πρίνου και τού σκίνου, το βεβαιώνω ως παλιός κυνηγός και ορειβάτης.

Σημ 2. Παλαιότερα οι Αραχωβίτες και οι Διοτομίτες, μέχρι το 1940, κατέβαιναν στην Ελάτεια, με φορτωμένα τα ζώα τους, με ασκία με κρασί και λάδι και τα έδεναν στο χάνι της Μαρθίτσας. Εκεί γινόταν το αλισβερίσι, δηλαδή το μικρεμποριο, η ανταλλαγή, με όσπρια, κριθάρι, σιτάρι κλπ Επίσης έστω και σήμερα να προσθέσω, την μαρτυρία μου, για το εξαιρετικό κρασί αυτό, με το βαθυκόκκινο χρώμα, που γινόταν ανάρπαστο, θυμάμαι τους αδελφούς Σφυοντουρη, παλιά οικογένεια αγωνιστών του 1821. Οι Αραχωβίτες, άνδρες και γυναίκες ήσαν ευσταλεις και μεγαλόσωμοι, όπως καταγράφουν σχεδόν όλοι οι περιηγητές, οι δε γυναίκες είχαν φαντασία και ικανότητα στον αργαλειό και ήσαν διάσπηρες γι αυτό, όπως και για την παράστασή και την φορεσιά τους.

Σημ 3 Η Δαυλεια και οι Δαυλειωτες, που διετήρησαν το αρχαίο Ομηρικό και Φωκικό τους όνομα, ήσαν διάσπηρες για τους γενναίους και υψηλόσωμους άνδρες, αλλά και τους ωραίους και αδικώς λησμονημένους Μύθους, αναλόγους με τον αιματηρό Θηβαϊκό Κύκλο, που ακροθιγώς αναφέρει ο Δραγούμης (βλ περισσότερα Π Γ Δημάκης Flora+Fauna 2012 σελ 12. Ο Εποψ.) Η αιματηρή τραγωδία της Δαύλειας με τον βασιλιά Τηρέα, ποιμένα Λαών, την Πρόκνη και την Φιλομήλα, ανήκουν σ έναν συναρπαστικό δραματικό κύκλο, που ο μόνος, σύγχρονος μάρτυς παραμένει, ο Τσαλαπετεινός με το φτερένιο στέμμα του, που τεντώνει το αδύνατο κορμάκι του, με πόζα, θορυβώντας, για να μάς θυμίσει ότι ήταν βασιλιάς κάποτε.

